

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aroplitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadieva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEKANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ.....	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulatov Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ.....	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI.....	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI.....	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ.....	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI.....	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLIVAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLIVA TIZIMIDA MAHALLIY MOLIVANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА	308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI	311
Uralov Eliboy Omonovich	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI	316
Abdulfarmonov Farrux Faxriddinovich	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
Safarova Muxabbat Radjabovna	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQUISH MASALALARI.....	339
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI	343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI	351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI	357
<i>Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich</i>	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	362
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	367
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	373
<i>Xasanova Naimaxon Akmal qizi</i>	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	381
<i>Jovliyeva Zuhra Chori qizi</i>	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
<i>Ibragimov Zaxid Taxirovich</i>	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	395
<i>Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна</i>	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
<i>Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich</i>	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
<i>Oripova Saodat Mirfotix qizi</i>	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
<i>Xolboyeva farangiz xayrulloevna</i>	
SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI.....	419
<i>To'xtamishева Dilrabo Shermonovna</i>	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	424
<i>Kalenov K.T.</i>	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	428
<i>Ergasheva Aziza</i>	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI	436
<i>Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li</i>	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS	445
<i>Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee</i>	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI	454
<i>Sattarov Abdusamat Umirqulovich</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	459
<i>Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI	464
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI	471
<i>Hasanov Sh. Sh.</i>	

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
<i>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</i>	
TEMIR YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
<i>Orifova Ximoyat Shovkat qizi</i>	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
<i>Raximova Dilfuza Mirzakasimovna</i>	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH	503
<i>Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna</i>	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA	509
<i>Sattorov Sanjar Abdumurodovich</i>	
XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA'SIRI: O'ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES MISOLIDA	518
<i>Yuldashov Aziz</i>	
RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BRENND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	522
<i>Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjeyevich</i>	
XODIMLARNI O'QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO'NALTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA).....	528
<i>Sattorov Ramziddin Shovxiddin o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	533
<i>Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI RIVOJLANTIRISHDA CHIQUINDISIZ VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOYILLARINI QO'LLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	542
<i>Nabiyeva Nilufar Olim qizi</i>	
МАШИННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ	548
<i>Тен Марина Владимировна</i>	
РОЛЬ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	555
<i>Каюмова Гузел Иброхимхановна</i>	
QURILISH KORXONALARIDA AKTIVLARNI TAN OLIISHNING XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	562
<i>Yahyojev To'liqin Ismatulla o'g'li</i>	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEKANIZMLARI	566
<i>Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi</i>	
QURILISH KORXONALARIDA BOSHQARUV MUNOSABATLARI MAZMUNI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	572
<i>Toshimov Azizbek Hakimovich</i>	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDAGI KOMPANIYALAR KAPITALINI MAKSIMALLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	576
<i>Muradova Dildora Abdusalimovna</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARDAGI KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHDA BAZEL III TALABLARI	581
<i>Norova Nozima Nabiyevna</i>	
ЦИРКУЛЯРНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, МИРОВАЯ ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ	588
<i>Алиева С.С.</i>	

KORXONALARDA SOLIQ HISOBINI TASHKIL ETISH VA UNING BUXGALTERIYA HISOBI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	594
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
HUDUDIY KORXONALARDA BIZNES JARAYONLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MODEL VA TAMOYILLARINING AHAMIYATI	599
Azimova Maxfuza Rashidovna	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА - ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА	604
Пирназаров Шоназар Махтовович	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.....	608
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li, Abdinazarov Suhrobbek Bekmurod o'g'li	
SINGAPUR VA JANUBIY KOREYADA BIZNES SUBYEKTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH.....	615
Nasriddinov Qobilbek Qurbonbekovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	620
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
LOYIHALARNI STRATEGIK REJALASHTIRISHDA BIG DATA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMLARI	625
Xamrayev Zuxritdin Abduraxmanovich	
LOYIHA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA LOYIHA JAMOASINING ROLI VA FUNKSIYALARI	629
Utemuratov Sadik Muratovich	
IQLIM O'ZGARISHI VA RESURSLAR CHEKLANGANLIGI SHAROITIDA YASHIL TURIZM MODELLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TIZIMLI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANTIRISH	633
Rasulova Nigora Yusupovna	
ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ РАЗЛИЧИЙ НА ПРОЦЕСС УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД.....	637
Латипов Ашур Али Рустам угли, Хамидов Далер Дилшодович	
ADAM SMIT IQTISODIY G'OYALARI VA ULARNING ZAMONAVIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI.....	641
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	

ADAM SMIT IQTISODIY G'OYALARI VA ULARNING ZAMONAVIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI

Boymatov Xoliyor Qurbonovich

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti
"Tarmoqlar iqtisodiyoti" kafedrasida o'qituvchisi.

Email: boymatov3700@gmail.com

ORCID: 0009-0000-8622-3974

Annotatsiya. Mazkur maqolada Adam Smit tomonidan ilgari surilgan asosiy iqtisodiy g'oyalar va ularning bugungi global iqtisodiyotdagi o'rni tahlil qilinadi. Ayniqsa, "ko'rinmas qo'l" tamoyili, erkin bozor mexanizmi va mehnat taqsimoti nazariyasining zamonaviy iqtisodiy tizimlarga ta'siri ko'rib chiqiladi. Ushbu maqola Adam Smit tomonidan ilgari surilgan klassik iqtisodiy nazariyalarni zamonaviy iqtisodiy tizim kontekstida tahlil qiladi. Maqolada empirik natijalar shuni ko'rsatadiki, bozor erkinligi yuqori bo'lgan davlatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari sezilarli darajada barqaror bo'lsa, tengsizlikni kamaytirish uchun davlat siyosati va kuchli institutlar zarur. Maqola natijalari Smitning nazariyalarining hozirgi iqtisodiyotda dolzarbligini tasdiqlash bilan birga, ularni raqamli iqtisodiyot, institutsional barqarorlik va ijtimoiy tenglik kontekstida qayta talqin qilish ehtiyojini ham ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Adam Smit, iqtisodiy nazariya, bozor mexanizmi, mehnat taqsimoti, iqtisodiy erkinlik, tengsizlik, globallashuv, raqamli iqtisodiyot.

Abstract. This article analyzes the key economic ideas proposed by Adam Smith and their role in today's global economy. In particular, the principles of the "invisible hand," the free market mechanism, and the theory of division of labor are examined in the context of their influence on modern economic systems. The article evaluates classical economic theories introduced by Adam Smith within the framework of contemporary economic systems. Empirical results presented in the study indicate that countries with a higher degree of market freedom tend to experience more stable economic growth, while effective state policies and strong institutions are necessary to reduce inequality. The findings confirm the continued relevance of Smith's theories in the modern economy, while also highlighting the need to reinterpret them in the context of the digital economy, institutional stability, and social equity.

Key words: Adam Smith, economic theory, market mechanism, division of labor, economic freedom, inequality, globalization, digital economy.

Аннотация. В данной статье анализируются основные экономические идеи Адама Смита и их место в современной глобальной экономике. В частности, рассматривается влияние принципа «невидимой руки», механизма свободного рынка и теории разделения труда на современные экономические системы. В статье анализируются классические экономические теории Адама Смита в контексте современной экономической системы. Эмпирические результаты статьи показывают, что если темпы экономического роста в странах с высокой степенью свободы рынка достаточно стабильны, то для сокращения неравенства необходимы государственная политика и сильные институты. Результаты статьи подтверждают актуальность теорий Смита в современной экономике, но также указывают на необходимость их переосмысления в контексте цифровой экономики, институциональной стабильности и социального равенства.

Ключевые слова: Адам Смит, экономическая теория, рыночный механизм, разделение труда, экономическая свобода, неравенство, глобализация, цифровая экономика.

KIRISH

Iqtisodiy tafakkur tarixida Adam Smit nomi klassik siyosiy iqtisodiyotning poydevorini yaratgan olim sifatida alohida o'rin tutadi. Uning "Xalqlar boyligining tabiati va sabablari to'g'risida tadqiqot" (The Wealth of Nations) asari nafaqat XVIII asr iqtisodiy muammolariga javob bo'lgan, balki bugungi global iqtisodiy tizimni tushinishda ham fundamental nazariy manba bo'lib qolmoqda. Zamonaviy iqtisodiyot globallashtirish, raqamlashtirish va institutsional o'zgarishlar bilan tavsiflanadi. Shu nuqtayi nazardan, Smit tomonidan ilgari surilgan "ko'rinmas qo'l", erkin bozor va mehnat taqsimoti kabi g'oyalarni qayta ko'rib chiqish dolzarb ilmiy vazifadir. Ayniqsa, davlat va bozor o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, iqtisodiy tengsizlik va barqaror rivojlanish muammolari Smit nazariyasining zamonaviy interpretatsiyasini talab qiladi. Mazkur maqolaning maqsadi — klassik iqtisodiy nazariya va zamonaviy iqtisodiy amaliyot o'rtasidagi uzviylikni aniqlash hamda Adam Smith g'oyalari bugungi iqtisodiy tizimdagi ahamiyatini kompleks tahlil qilishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Klassik iqtisodiy nazariya asoschilari orasida Adam Smit alohida o'rin egallaydi. Uning asosiy g'oyalari "Xalqlar boyligining tabiati va sabablari to'g'risida tadqiqot" asarida bayon etilgan bo'lib, unda bozor mexanizmi va iqtisodiy erkinlikning afzalliklari asoslab berilgan. Keyingi davr iqtisodchilari Adam Smit g'oyalari rivojlantirib, tanqidiy qayta ko'rib chiqdilar. Masalan, David Ricardo xalqaro savdo nazariyasini chuqurlashtirib, nisbiy ustunlik konsepsiyasini ishlab chiqdi. Bu nazariya bugungi global savdo tizimining nazariy asoslaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy tafakkurda esa John Maynard Keynes Smitning erkin bozor g'oyalari muqobil ravishda davlat aralashuvining zarurligini asoslab berdi. Ayniqsa, iqtisodiy inqirozlar sharoitida davlatning faol roli muhim ekanligi ta'kidlandi.

So'nggi yillarda iqtisodiy tengsizlik muammosi keng muhokama qilinmoqda. Bu borada Thomas Pikettyning "Capital in the Twenty-First Century" (Yigirma birinchi asrda kapital) asari muhim ilmiy manba sifatida e'tirof etiladi. Unda kapitalizm sharoitida daromadlar notengligi ortib borishi empirik ma'lumotlar asosida ko'rsatib berilgan. Bundan tashqari, institutsional iqtisodiyot vakillari (masalan, Douglass North) iqtisodiy rivojlanishda institutlarning rolini alohida ta'kidlaydilar. Bu yondashuv Smitning erkin bozor konsepsiyasini to'ldiruvchi zamonaviy nazariy asos sifatida qaraladi. Shu tariqa, mavjud ilmiy adabiyotlar Adam Smit g'oyalari zamonaviy iqtisodiyotda hali ham dolzarb ekanligini, biroq ularni yangi sharoitlarda qayta talqin qilish zarurligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda kompleks yondashuv asosida bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi:

Birinchidan, tarixiy-tahliliy metod orqali Adam Smitning iqtisodiy qarashlari shakllanishi va ularning evolyutsiyasi o'rganildi. Bu usul Smit g'oyalari o'z davrida qanday iqtisodiy muammolarga javob bo'lganini aniqlash imkonini berdi. Ikkinchidan, komparativ (taqqoslama) tahlil yordamida klassik iqtisodiy nazariya va zamonaviy iqtisodiy maktablar (institutsionalizm, neoklassik iqtisodiyot) o'rtasidagi o'xshashlik va farqlar aniqlashtirildi. Uchinchidan, tizimli yondashuv asosida iqtisodiy jarayonlar o'zaro bog'liq elementlar majmui sifatida ko'rib chiqildi. Bu yondashuv orqali bozor mexanizmlari, davlat aralashuvi va global iqtisodiy tizim o'rtasidagi murakkab aloqalar tahlil qilindi.

Shuningdek, maqolada sifatli (qualitative) tahlil usullari qo'llanilib, zamonaviy iqtisodiy muammolar — jumladan, iqtisodiy tengsizlik, monopolizatsiya va raqamli iqtisodiyot — Adam Smit nazariyasi nuqtayi nazaridan baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

XVIII asrda yashab ijod qilgan Adam Smit klassik siyosiy iqtisod maktabining asoschisi sifatida iqtisodiy tafakkur rivojiga tub burilish yasadi. Uning fundamental asari — The Wealth of Nations — nafaqat o'z davri, balki zamonaviy iqtisodiy tizimlarning nazariy asosini ham belgilab berdi. Smit iqtisodiyotni mustaqil tizim sifatida ko'rib, undagi qonuniyatlar inson xulq-atvori va bozor mexanizmlari orqali shakllanishini asoslab berdi. Uning yondashuvi normativ emas, balki ijobiy (pozitiv) tahlilga asoslanganligi bilan ajralib turadi. Klassik siyosiy iqtisodiyotning shakllanishi XVIII asrda Yevropada yuz bergan iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liqdir. Aynan shu davrda Adam Smit tomonidan ishlab chiqilgan nazariy qarashlar iqtisodiyot fanini mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida shakllantirishga asos bo'ldi. Uning "Xalqlar boyligining tabiati va sabablari to'g'risida tadqiqot" asari klassik iqtisodiy tafakkurning metodologik va konseptual poydevorini yaratdi.

Smitdan avval iqtisodiy masalalar asosan falsafa, siyosat yoki axloq doirasida ko'rib chiqilgan. Adam Smith esa iqtisodiy jarayonlarni alohida tizim sifatida tahlil qilib, ularni o'z qonuniyatlariga ega mustaqil fan sifatida asoslab berdi. Uning yondashuvi quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi:

- iqtisodiy hodisalarning sabab-oqibat bog'liqligini aniqlash;
- bozor jarayonlarini tabiiy tartib sifatida talqin qilish;
- iqtisodiy faoliyatni inson manfaatlarini bilan bog'lash.

Bu esa iqtisodiyot fanida ilmiy metodologiyaning shakllanishiga xizmat qildi.

Adam Smith klassik iqtisodiy maktabning asoschisi sifatida keyingi iqtisodchilar uchun nazariy yo'nalish belgilab berdi. Uning asosiy g'oyalari keyinchalik:

- David Ricardo tomonidan qiymat va taqsimot nazariyasida;
- Thomas Robert Malthus tomonidan aholi nazariyasida;
- John Stuart Mill tomonidan ijtimoiy-iqtisodiy tahlilda rivojlantirildi.

Bu holat Smitning nafaqat individual olim, balki butun bir ilmiy maktab asoschisi sifatidagi o'rnini ko'rsatadi.

Adam Smith iqtisodiy liberalizm g'oyasini ilmiy asoslab berdi. Unga ko'ra:

- shaxsiy manfaat iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi;
- erkin raqobat resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi;
- davlatning ortiqcha aralashuvi iqtisodiy samaradorlikni pasaytiradi.

Bu qarashlar keyinchalik kapitalistik iqtisodiy tizimning asosiy tamoyillariga aylandi. Ayniqsa, "invisible hand" g'oyasi iqtisodiy liberalizmning markaziy elementi sifatida e'tirof etiladi.

Adam Smit boylilikni faqat oltin yoki kumush bilan o'lchash mumkin degan merkantilistik qarashlarni rad etdi. U milliy boylilikni:

- ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi;
- mehnat unumdorligi;
- iqtisodiy faoliyat samaradorligi bilan bog'ladi.

Shuningdek, u qiymatning ikki jihatini ajratib ko'rsatdi:

- iste'mol qiymati (foydalilik);
- almashuv qiymati (bozordagi qiymat).

Bu yondashuv keyingi iqtisodiy nazariyalar uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qildi.

Adam Smith iqtisodiy jarayonlarni tasodifiy emas, balki muayyan qonuniyatlarga asoslangan deb hisoblagan. U bozor mexanizmini inson xohishidan mustaqil ravishda ishlaydigan tizim sifatida ko'rsatdi. Bu yondashuv:

- iqtisodiy modellashtirishga asos bo'ldi;
- nazariy iqtisodiyot rivojini tezlashtirdi;
- iqtisodiy prognozlash imkoniyatlarini kengaytirdi.

Bugungi kunda Adam Smitning o'rnini quyidagilar bilan belgilanadi:

- bozor iqtisodiyoti nazariyasining asoschisi sifatida;
- iqtisodiy erkinlik g'oyasining targ'ibotchisi sifatida;
- ilmiy iqtisodiy tahlil metodologiyasining yaratuvchisi sifatida.

Shu bilan birga, uning qarashlari zamonaviy iqtisodiyotda to'liq emas, balki rivojlantirilgan va moslashtirilgan holda qo'llanilmoqda.

Adam Smitning eng mashhur g'oyalaridan biri — "ko'rinmas qo'l" konsepsiyasi bo'lib, u shaxsiy manfaat ortidan quvish jamiyat uchun umumiy foyda keltirishini ta'kidlaydi. Bugungi kunda bu tamoyil:

- global bozor iqtisodiyotining ishlashida;
- talab va taklif muvozanatida;
- narx shakllanish mexanizmlarida yaqqol namoyon bo'ladi.

Masalan, raqamli iqtisodiyotda (Amazon, Google kabi kompaniyalar faoliyatida) individual manfaatlar innovatsiyalarni rag'batlantirib, umumiy farovonlikni oshirmoqda.

Adam Smit iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri sifatida mehnat taqsimotini alohida ta'kidlaydi. Unga ko'ra:

- ixtisoslashuv ish samaradorligini oshiradi;
- vaqt tejaladi;
- innovatsion yechimlar paydo bo'lishiga turtki beradi.

Bu yondashuv hozirgi kunda:

- sanoat ishlab chiqarish tizimlari;
- global qiymat zanjirlari;
- raqamli iqtisodiyotdagi platformaviy mehnat taqsimoti orqali yanada rivojlangan shaklda namoyon bo'lmoqda.

Adam Smit iqtisodiy tizimda davlatning minimal aralashuvini qo'llab-quvvatlagan. Uning fikricha, davlat quyidagi asosiy funksiyalarni bajarishi lozim:

- milliy xavfsizlikni ta'minlash;
- huquqiy tizimni shakllantirish;

- jamoat infratuzilmasini rivojlantirish.

Biroq, zamonaviy iqtisodiyot tajribasi shuni ko'rsatadiki, sof erkin bozor modeli har doim ham optimal natija bermaydi. Shu sababli keyingi iqtisodiy maktablar, xususan, John Maynard Keynes tomonidan asos solingan keynschilik davlatning faol iqtisodiy rolini asoslab berdi.

Bugungi global iqtisodiy tizimda Smit qarashlari bevosita va bilvosita tarzda qo'llanilmoqda:

- a) Bozor iqtisodiyoti va liberalizm. Ko'plab davlatlar iqtisodiy siyosatida erkin bozor tamoyillari ustuvor hisoblanadi.
- b) Xalqaro savdo nazariyalari. Smitning mutlaq ustunlik nazariyasi keyinchalik rivojlantirilib, global savdo tizimining asosiga aylandi.
- c) Raqobat va innovatsion rivojlanish. Bozor raqobati innovatsiyalarni rag'batlantiradi, bu esa texnologik taraqqiyotning asosiy drayveridir.
- d) Institutsional rivojlanish. Zamonaviy iqtisodiyotda samarali bozor uchun kuchli institutlar zarurligi tan olingan.

Adam Smit nazariyasining ayrim jihatlari zamonaviy sharoitda qayta ko'rib chiqilishi lozim, sababi:

- bozor muvaffaqiyatsizliklari (market failures) mavjud;
- monopoliyalar va oligopoliyalar raqobatni cheklaydi;
- ijtimoiy tengsizlik kuchayishi mumkin;
- ekologik muammolar bozor tomonidan yetarli darajada hal etilmaydi.

Shu bois bugungi iqtisodiyot aralash iqtisodiyot modeliga tayanadi, unda bozor mexanizmi va davlat tartibga solishi uyg'unlashadi. Mehnat taqsimoti va global ishlab chiqarishni ko'rib chiqadigan bo'lsak, global ishlab chiqarish zanjirlari (Global Value Chains) rivojlanishi mehnat taqsimotining zamonaviy shakli sifatida namoyon bo'lmoqda (1-jadval).

1-jadval. Iqtisodiy ko'rsatkichlar (2015–2023-yillar o'rtacha)

Davlatlar	YaIM o'sishi (%)	Gini indeksi	Economic Freedom Index	Davlat xarajatlari (% YaIM)
AQSh	2.3	0.41	76	38
Germaniya	1.8	0.31	73	45
Xitoy	5.8	0.47	60	33
Hindiston	6.2	0.35	56	28
Braziliya	1.5	0.53	53	39
Shvetsiya	2.1	0.28	74	49

Bozor erkinligi va iqtisodiy o'sish. Jadvaldan ko'rinadiki: yuqori Economic Freedom Indexga ega davlatlar (AQSh, Germaniya, Shvetsiya) barqaror iqtisodiy o'sishga ega, pastroq erkinlik darajasiga ega davlatlarda natijalar notekis. Bu holat Adam Smithning bozor mexanizmlariga oid qarashlarini empirik jihatdan tasdiqlaydi.

Shvetsiya: yuqori davlat xarajatlari + past tengsizlik, AQSh: o'rtacha xarajat + yuqori tengsizlik. Bu John Maynard Keynes yondashuvini tasdiqlaydi — davlat aralashuvi ijtimoiy barqarorlikni oshiradi.

1. Bozor erkinligi iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
2. Tengsizlikni kamaytirish uchun davlat siyosati zarur.
3. Optimal model: erkin bozor + kuchli institutlar + muvozanatli davlat aralashuvi.

Yuqoridagi iqtisodiy ko'rsatkichlar va tahlil natijalari, xususan empirik tahlil natijalari quyidagilarni ko'rsatadi:

1. Bozor mexanizmlari iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.
2. Davlat siyosati ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi.
3. Zamonaviy iqtisodiyot quyidagi modelga asoslanadi:

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot Adam Smitning klassik iqtisodiy g'oyalarini zamonaviy iqtisodiy tizim bilan bog'lab tahlil qiladi. Maqolada Smitning bozor erkinligi, mehnat taqsimoti va "ko'rinmas qo'l" konsepsiyalari nafaqat tarixiy nuqtayi nazardan, balki hozirgi global iqtisodiyot sharoitida ham dolzarbligi aniqlangan. Nazariy tahlil shuni ko'rsatadiki, Smitning g'oyalari bugungi kunda ham iqtisodiy samaradorlik va resurslarni optimal taqsimlashni tushunishda asosiy manba hisoblanadi. Shu bilan birga, empirik tahlil natijalari ko'rsatdiki, faqat bozor mexanizmi bilan iqtisodiy o'sish ta'minlanishi mumkin, lekin tengsizlik va ijtimoiy barqarorlikni oshirish uchun davlat siyosati va kuchli institutlar ham zarur. Masalan, yuqori bozor erkinligi bilan ajralib turuvchi davlatlarda YaIM o'sishi barqaror, ammo tengsizlik yuqori bo'lishi mumkin; aksincha, kuchli davlat aralashuvi mavjud davlatlarda ijtimoiy barqarorlik va tenglik yaxshilanadi.

Global ishlab chiqarish zanjirlari va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi Smitning mehnat taqsimoti konsepsiyasini yangi kontekstga olib kelgan. Shu tariqa, klassik iqtisodiy nazariya bugungi sharoitda nafaqat amaliy ahamiyatga ega, balki uni raqamli transformatsiya, globallashuv va institutsional barqarorlik sharoitida qayta talqin qilish talab etiladi. Natijada maqola quyidagi ilmiy xulosalarni beradi:

1. Bozor mexanizmi iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir qiladi, ammo u o'z-o'zidan tengsizlikni kamaytira olmaydi.
2. Davlat aralashuvi va kuchli institutlar iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlaydi.
3. Globalizatsiya va raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat taqsimoti konsepsiyasi yangilanishi lozim.
4. Klassik nazariya va zamonaviy iqtisodiy tahlil integratsiyasi hozirgi iqtisodiy siyosat va strategiyalarni ishlab chiqishda foydali bo'ladi.

Shu bilan, tadqiqot Smitning iqtisodiy nazariyalarini hozirgi zamon iqtisodiyoti bilan bog'lash orqali nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlaydi, balki amaliy tavsiyalar berish imkonini ham yaratadi. Bu, ayniqsa, global va raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy siyosatni shakllantiruvchi olimlar, siyosatchilar va iqtisodiy strateglar uchun foydali bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Keynes, J. M. (1936). The general theory of employment, interest and money. London: Macmillan.
2. Piketty, T. (2014). Capital in the Twenty-First century. Cambridge, MA: Harvard university press.
3. Smith, A. (1776). An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London: W. Strahan and T. Cadell.
4. World Bank. (2023). World development indicators. retrieved from <https://databank.worldbank.org>
5. Heritage Foundation. (2023). Index of economic freedom. retrieved from <https://www.heritage.org/index/>
6. Xasanov, M. (2018). O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy erkinlik va rivojlanish strategiyasi. Toshkent: Iqtisodiyot va menejment nashri.
7. Qodirov, S. & Yo'ldoshev, D. (2020). Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat taqsimoti va bozor mexanizmlari. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashri.
8. Tursunov, A. (2017). Makroiqtisodiy barqarorlik va davlat siyosati: O'zbekiston misolida. Toshkent: Iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali, 3(12), 45–62.
9. Olimov, R. (2019). Iqtisodiy rivojlanish va tengsizlik: Mahalliy iqtisodiy model tahlili. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi fanlar akademiyasi nashriyoti.
10. Mamadaliyev, F. (2021). Global iqtisodiy integratsiya va O'zbekiston: imkoniyatlar va xavflar. Toshkent: Markaziy osiyo iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 7(2), 33–50.
11. Rasulov, B. & Islomov, N. (2022). Bozor mexanizmi va davlat aralashuvi muvozanati. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar va statistika jurnali, 4(1), 12–28.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
